

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

1959 • 50 • 2009

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ

П'ЯТА СЕКЦІЯ

**СПРАВА «ОШУРКО ПРОТИ УКРАЇНИ»
(CASE OF OSHURKO v. UKRAINE)**

(Заява № 33108/05)

РІШЕННЯ

СТРАСБУРГ

8 вересня 2011 року

ОСТАТОЧНЕ

08/12/2011

Це рішення стало остаточним відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції. Воно може підлягати редакційним виправленням

У справі «Ошурко проти України»

Європейський суд з прав людини (п'ята секція), засідаючи палатою, до складу якої увійшли:

Дін Шпільманн (Dean Spielmann), Голова,
Елізабет Фура (Elisabet Fura),
Карел Юнгвірт (Karel Jungwiert),
Марк Віллігер (Mark Villiger),
Ізабель Берро-Лефевр (Isabelle Berro-Lefevre),
Енн Пауер (Ann Power),
Ганна Юдківська (Ganna Yudkivska), судді,
а також Клаудія Вестердік (Claudia Westerdiek), *Секретар секції*,
після обговорення за зачиненими дверима 28 червня 2011 року
постановляє таке рішення, що було ухвалено в той день:

ПРОЦЕДУРА

1. Справу було розпочато за заявою (№ 33108/05), поданою до Суду проти України відповідно до статті 34 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі — Конвенція) громадянином України паном Олегом Івановичем Ошурком (далі — заявник) 17 серпня 2005 року.

2. Заявника представляли його матір пані В. Третьякова та в подальшому пан В. Скиба, який проживає у м. Донецьку. Уряд України (далі — Уряд) представляла його Уповноважений — пані Валерія Лутковська з Міністерства юстиції України.

3. 26 червня 2008 року Голова п'ятої секції вирішив повідомити про скаргу. Відповідно до пункту 1 статті 29 Конвенції було вирішено розглядати питання щодо прийнятності та суті заяви одночасно.

ФАКТИ**I. ОБСТАВИНИ СПРАВИ**

4. Заявник, пан Олег Іванович Ошурко, 1969 року народження, є громадянином України та проживає в м. Красноармійську (Донецька область).

5. У 1997 році в результаті нещасного випадку заявник втратив зір на праве око.

А. Арешт та досудове ув'язнення заявника

6. 23 та 24 січня 2003 року у зв'язку з підозрами щодо своєї жінки заявник посварився з Ч. та завдав йому тілесних ушкоджень, що виявились смертельними, і 25 січня 2003 року Ч. помер. У той же день заявника було затримано в рамках кримінального провадження. 28 січня 2003 року суддя Дмитровського міського суду Донецької області постановив обрати заявнику запобіжний захід у виді взяття під варту. У невизначену дату заявника було поміщено до ізолятора тимчасового тримання Красноармійського МВ ГУМВС Донецької області. 12 квітня 2003 року заявника було поміщено до камери № 7, в якій тримались К., колишній боксер Д., відомий під прізвиськом «Дач», та неодноразово засуджений І., відомий під прізвиськом «Сова», опійний наркоман, який страждав на туберкульоз та психопатію збудливого типу.

В. Події в ніч з 12 на 13 квітня 2003 року

7. З 19.00 год. 12 квітня 2003 року до 01.00 год. 13 квітня 2003 року заявника жорстоко били «Сова» та «Дач». Заявник отримав численні тяжкі тілесні ушкодження. Заявник стверджує, що він кричав через відкрите вікно в дверях камери та стукав в них близько трьох хвилин, щоб привернути увагу охоронців. Проте, охоронці не відреагували на його заклики. У цей час заявник почув імена працівників міліції, які чергували: Льоня та Сергій, які в подальшому були ідентифіковані як працівники міліції Ч. та П. Пізніше особи, які тримались під вартою в тому ж ізоляторі та були допитані в рамках кримінального провадження, підтвердили, що вони чули звук ударів, крики заявника та його заклики про допомогу (див. нижче пункт 43).

8. «Сова», побивши заявника, змусив його написати лист матері з наступним змістом: «Мамо, у мене виникли великі проблеми і для того, щоб вони зникли, необхідно, щоб ти передала М. тисячу доларів США». Заявник, нічого не бачачи, намагався десятки разів написати цей лист і весь цей час «Дач» бив його емальованим кухлем по голові (металевий стакан). Коли нарешті К. встав зі свого ліжка та допоміг заявнику написати лист, «Сова» та «Дач» припинили його бити.

9. Заявник, нічого не бачачи, ліг на дерев'яний настил. Вранці заявник попросив викликати йому швидку допомогу. «Сова» запевнив заявника, що швидку допомогу вже викликано, лист розірвано і якщо його будуть питати щодо його тілесних ушкоджень, він має сказати, що він поранив око в результаті падіння з настилу. Заявник мав численні тяжкі тілесні ушкодження, зокрема, ушкодження очей, гематоми на потилиці та грудній клітині, проникаюче поранення

лівого ока, крововилив у праве око, перелом носа і двох лівих ребер, забиту рану лівої підочноямкової області та струс головного мозку.

С. Медичне лікування заявника

10. О 08.00 год. 13 квітня 2003 року чергові працівники міліції Ів. та К. заступили на чергування до відділу, де тримались заявник та його співкамерники.

11. Після обіду того ж дня заявника оглянув лікар швидкої допомоги, який рекомендував направити його до лікарні. Заявника було допроваджено до лікарні, але після огляду лікарем-офтальмологом його не було госпіталізовано, а доставлено назад до тієї ж камери з його нападниками. Близько 10.00 год. 14 квітня 2003 року заявника було доставлено на допит і близько 11.00 год. його ще раз оглянув лікар, який знову підтвердив необхідність його негайної госпіталізації. Незважаючи на рекомендації лікаря, працівники міліції, посилаючись на відсутність пального для доставлення заявника до лікарні, доправили його до ізолятора тимчасового тримання. Заявника було звільнено близько 22.00 год. після відібрання у нього підписки про невиїзд.

12. Близько півночі того ж вечора батьки заявника довели його на таксі до лікарні, з якої він вийшов 6 травня 2003 року.

13. Заявник втратив зір на обидва ока. За результатами медико-соціальної експертизи від 17 червня 2003 року № 1531 йому було встановлено першу групу інвалідності. У висновку було вказано «загальне захворювання» як причину цієї інвалідності. За твердженнями заявника, непоправні наслідки для його здатності бачити були спричинені, головним чином, відсутністю обов'язкового медичного втручання.

Д. Засудження та подальше тримання заявника під вартою

14. На стадії досудового слідства у справі щодо смерті Ч. обвинувачення було змінено. Обвинувачення полягало у завданні не лише легких тілесних ушкоджень, але також тяжких.

15. 13 лютого 2004 року Димитровський міський суд Донецької області визнав заявника винним у заподіянні легких та тяжких тілесних ушкоджень та призначив йому покарання у вигляді позбавлення волі строком на сім років.

16. Заявник подав касаційну скаргу, вважаючи, що суд першої інстанції повинен був взяти до уваги його інвалідність та прийняти рішення про звільнення його від відбування покарання.

Мати заявника звернулась з апеляцією від його імені як законний представник інваліда, а не як захисник. 23 квітня 2004 року суддя

апеляційного суду Донецької області відмовив в прийнятті цієї скарги до розгляду у зв'язку з тим, що чинним законодавством не передбачено інститут законного представника дорослих осіб. 21 вересня 2004 року Верховний Суд України відмовив у задоволенні касаційної скарги заявника. 27 вересня 2004 року матері заявника було надіслано копію його рішення. 23 листопада 2006 року суд повідомив заявника про відмову в задоволенні клопотання про перегляд його справи в порядку виключного провадження.

17. У червні 2004 року заявника було поміщено до Софіївської виправної колонії № 45 Дніпропетровської області, яка є спеціалізованою установою для відбування покарання засудженими, які є інвалідами. У жовтні 2004 року з метою вирішення питання щодо можливості звільнення заявника від подальшого відбування покарання у зв'язку з хворобою його було направлено до офтальмологічного відділення при Стрижавській виправній колонії № 81 Вінницької області. Медичний висновок від 9 листопада 2004 року підтвердив, що до заявника, який повністю втратив зір, може застосовуватись цей захід. В подальшому заявника було доставлено назад до Софіївської виправної колонії.

Е. Звільнення заявника

18. 8 лютого 2005 року начальник виправної колонії звернувся до суду першої інстанції з поданням про звільнення заявника від подальшого відбування покарання.

19. 17 лютого 2005 року Софіївський районний суд Дніпропетровської області відмовив в задоволенні його подання, оскільки заявнику було встановлено інвалідність ще до того, як його було ув'язнено. Суд посилався на частину другу статті 84 Кримінального кодексу, яка передбачає можливість звільнення від подальшого відбування покарання лише осіб, які захворіли на тяжку хворобу після того, як ними було вчинено злочин.

20. 15 квітня 2005 року апеляційний суд Дніпропетровської області (далі — апеляційний суд) скасував цю постанову та *in absentia* постановив звільнити заявника від подальшого відбування покарання. Хоча й не було визнано того, що заявник втратив зір під час досудового тримання його під вартою, апеляційний суд зазначив, що суд першої інстанції не взяв до уваги, що за станом здоров'я заявник не був небезпечним для суспільства і що його хвороба містилась в переліку хвороб, які дають можливість звільнення від подальшого відбування покарання. Суд, зокрема, зазначив:

«[Хвороба заявника] підпадає під перелік хвороб, які дають право на звільнення від подальшого відбування покарання. ...

Судова палата постановила ... звільнити [заявника] від подальшого відбування покарання за вироком ... суду від 13 лютого 2004 року у зв'язку з тяжкою хворобою».

21. Ухвалу від 15 квітня 2005 року було надіслано до виправної колонії. Хоча вона знаходилась близько 110 км від м. Дніпропетровська, ухвала надійшла лише 29 квітня 2005 року. Заявника було звільнено в той же день.

Г. Оскарження заявником законності затримки його звільнення

22. Заявник, вважаючи, що він незаконно був ув'язнений в період з 14 до 29 квітня 2005 року, звернувся з заявою про порушення кримінальної справи у зв'язку з свавільним позбавленням його свободи. 15 лютого 2007 року Красноармійський міськрайонний суд Донецької області зазначив, що обвинувальний вирок не було скасовано, і що стосується ухвали від 15 квітня 2004 року, то заявника було звільнено від подальшого відбування покарання у зв'язку з його хворобою, а не з реабілітуючих підстав. Таким чином, суд відмовив в задоволенні заяви заявника.

23. 30 березня 2007 року апеляційний суд Донецької області скасував цю постанову у зв'язку з необґрунтованістю та повернув справу до суду першої інстанції на новий судовий розгляд, зазначивши, що заява заявника повинна розглядатись як скарга на незаконність досудового тримання його під вартою.

24. 6 червня 2007 року суд знову відмовив в задоволенні заяви заявника, обґрунтовуючи свою відмову тим, що вирок щодо заявника не було скасовано в апеляційному порядку і, таким чином, тримання його під вартою з 14 до 29 квітня 2005 року не може вважатися незаконним. Заявник подав апеляцію.

25. 31 липня 2007 року апеляційний суд відмовив в прийнятті апеляції до свого розгляду у зв'язку з процесуальними недоліками, оскільки заявник звернувся до суду в порядку кримінального судочинства, тоді як скарги на незаконність ув'язнення не можуть бути предметом розгляду у вказаному порядку.

26. 21 грудня 2007 року та 7 лютого 2008 року Верховний Суд України відмовив у задоволенні касаційної скарги заявника у зв'язку з недоліками її оформлення.

Г. Розслідування щодо співкамерників

27. 15 травня 2003 року СВ Красноармійського МРВ УМВС України в Донецькій області було порушено кримінальну справу за фактом заподіяння заявнику тілесних ушкоджень. Експертизою від 4 червня 2003 року (№ 117/175) було встановлено, що заявник мав,

зокрема, переломи двох ребер, струс головного мозгу і що його ліве око більше не реагувало на світло. Експертиза визнала ці тілесні ушкодження як тяжкі та встановила, що вони не могли бути спричинені падінням з ліжка. В експертному висновку також було зазначено, що «навіть вчасне надання медичної допомоги окулістом відразу ж після отримання травми ока не могло гарантувати збереження зору на ліве око».

28. 13 березня 2005 року розслідування справи було передано до Красноармійської міжрайонної прокуратури Донецької області. 17 травня 2006 року «Сові» та «Дачу» було пред'явлено обвинувачення у заподіянні заявнику тяжких тілесних ушкоджень.

29. 14 липня 2006 року прокурор Красноармійської міжрайонної прокуратури Донецької області продовжив строк досудового слідства на три місяці. 16 серпня 2006 року було складено обвинувальний висновок щодо «Сови» та «Дача». 17 серпня 2006 року справу було направлено до Красноармійського міськрайонного суду, який 5 жовтня 2006 року задовольнив клопотання захисника підсудних щодо повернення справи на додаткове розслідування у зв'язку з відсутністю нещодавніх результатів медичного обстеження «Сови», який страждав на розлад особистості.

30. 12 грудня 2006 року прокурор продовжив строк досудового слідства на один місяць.

31. 20 грудня 2006 року «Сові» було вручено обвинувальний висновок.

32. 11 січня 2007 року виконуючий обов'язки прокурора Красноармійської міжрайонної прокуратури Донецької області затвердив обвинувальний висновок, де були викладені свідчення вісьмох ув'язнених, які тримались під вартою у тій же установі, що й заявник, і які підтвердили, що вони чули звук ударів, його крики та заклики про допомогу.

33. Вироком від 19 вересня 2007 року суд першої інстанції визнав двох співкамерників заявника винними у заподіянні йому в ніч з 12 на 13 квітня 2003 року тяжких тілесних ушкоджень та призначив їм покарання у вигляді позбавлення волі строком на дев'ять років. Проте, оскільки вони вже були засудженими до позбавлення волі строком на дванадцять та десять років відповідно за раніше вчинені ними злочини, щодо них було застосовано принцип поглинання менш суворого покарання більш суворим, і таким чином новий вирок жодним чином не вплинув на тривалість їх покарання.

Вирок було мотивовано, зокрема, висновком експертизи від 4 червня 2003 року. Лише два з вісьмох свідків, які раніше тримались під вартою в тій же установі, що й заявник (див. вищевказаний пункт 32), були допитані в судовому засіданні. Один з них стверджував, що протокол його допиту як свідка був сфальсифікований, але це

не було підтверджено експертизою. Попередні показання іншого свідка не були враховані судом, оскільки вони були суперечливими.

34. Прокуратура подала апеляцію у зв'язку з тим, що слідство було неповним, висновки медичної експертизи не були проаналізовані і що участь підсудних не була детально визначена, зокрема, щодо кількості ударів, заподіяних кожним із них.

35. 16 жовтня 2007 року суддя суду першої інстанції у зв'язку з пропущенням строку апеляційного оскарження визнав апеляцію заявника такою, що не підлягає розгляду. 15 січня 2008 року апеляційний суд відмовив в задоволенні апеляційної скарги заявника щодо вищевказаної постанови. Під час судового засідання прокуратура змінила свою апеляцію. Апеляційне провадження з оскарження вироку від 19 вересня 2007 року було закрито. 29 травня 2008 року Верховний Суд відмовив у задоволенні касаційної скарги заявника.

36. Листом від 26 жовтня 2007 року заявник повідомив Суд про те, що він не пред'являв цивільний позов у цьому провадженні, вважаючи, що непоправні наслідки для його здатності бачити були спричинені, головним чином, відсутністю вчасного медичного втручання, яке було обов'язковим.

Н. Розслідування дій працівників міліції

1. Розслідування дій чергових працівників міліції Ч. та П.

37. 27 травня 2004 року мати заявника звернулась з заявою про порушення кримінальної справи щодо чергових працівників міліції по ізолятору тимчасового тримання стосовно ненадання допомоги особі, яка перебувала в небезпечному для життя стані.

38. 2 червня 2004 року після допиту чергових працівників міліції Ч. та П., які стверджували, що бачили, як 12 квітня 2003 року заявник впав зі свого ліжка і таким чином травмував обличчя, прокуратура винесла постанову про відмову в порушенні кримінальної справи. Крім того, прокуратура взяла до уваги твердження працівників міліції, що вони пропонували заявнику викликати швидку допомогу, але той відмовився. 29 вересня 2004 року вищестоящий прокурор скасував постанову про відмову в порушенні кримінальної справи та повернув справу на додаткову перевірку.

39. Заявник також оскаржив в судовому порядку постанову від 2 червня 2004 року. 11 листопада 2004 року суд першої інстанції скасував постанову від 2 червня 2004 року та залишив без змін постанову прокуратури від 29 вересня 2004 року. Суд встановив, що необхідна додаткова перевірка.

40. Відповідно до листа прокуратури Донецької області від 21 травня 2005 року нову постанову про відмову в порушенні

кримінальної справи від 22 квітня 2005 року було скасовано вищестоящою прокуратурою.

41. Постановою від 4 серпня 2006 року прокуратура знову відмовила в порушенні кримінальної справи щодо працівників міліції Ч. та П. Заявник оскаржив цю постанову до суду, який 16 березня 2007 року залишив її без змін. Заявник подав апеляцію. Ухвалою від 3 липня 2007 року апеляційний суд Донецької області скасував постанову від 16 березня 2007 року у зв'язку з безпідставністю та немотивованістю. Справу було повернуто до суду першої інстанції на новий судовий розгляд.

42. 21 вересня 2007 року суд першої інстанції скасував постанову про відмову в порушенні кримінальної справи у зв'язку з суперечностями, які мали місце між фактами та резолютивною частиною. 1 жовтня 2007 року ця постанова набрала законної сили.

43. 13 лютого 2008 року прокуратура порушила кримінальну справу щодо працівників міліції Ч. та П. за ознаками складу злочину, передбаченого другою частиною статті 367 Кримінального кодексу України (службова недбалість). П. оскаржив постанову про порушення кримінальної справи щодо нього. 7 травня 2008 року суд першої інстанції відмовив в задоволенні його скарги. 2 липня 2008 року прокуратура затвердила обвинувальний висновок та направила справу до суду першої інстанції, який 4 та 23 вересня 2008 року провів судові засідання.

44. 17 лютого 2009 року суд першої інстанції визнав Ч. та П. винними у вчиненні злочину та призначив їм покарання у виді позбавлення волі строком на два роки з позбавленням права займати посади, пов'язані з організаційно-розпорядчими функціями, строком на два роки. Відповідно до статті 49 Кримінального кодексу України суд звільнив їх від покарання у зв'язку із закінченням строку давності притягнення до кримінальної відповідальності. Суд також закриття кримінальну справу. Таким чином, Ч. та П. не понесли жодного фактичного покарання.

45. Заявник та засуджені П. та Ч. подали апеляції на обвинувальний вирок. 7 квітня 2009 року апеляційний суд відмовив у задоволенні їх апеляцій. Проте, апеляційний суд виключив частину резолютивної частини вироку щодо закриття кримінальної справи у зв'язку з тим, що суд першої інстанції не мав компетенції постановляти одночасно два рішення по справі. Заявник, вважаючи, що не всім винним особам було пред'явлено обвинувачення, подав касаційну скаргу, вимагаючи проведення нового розслідування.

46. 2 червня 2009 року Верховний Суд України відмовив у витребуванні кримінальної справи за касаційною скаргою заявника у зв'язку з недоліками оформлення касаційної скарги, зокрема, не було долучено належно завірених печаткою суду копій оскаржуваних

судових рішень. 29 липня 2009 року Верховний Суд України розглянув по суті касаційну скаргу заявника та відмовив у витребуванні кримінальної справи для перевірки у касаційному порядку.

47. Заявник не пред'являв цивільний позов в цьому провадженні.

2. Розслідування дій чергових працівників міліції Ів. та К.

48. Заявник також звертався з заявою про порушення кримінальної справи щодо чергових працівників міліції Ів. та К. за ненадання допомоги особі, яка перебувала в небезпечному для життя стані, та неповідомлення про злочин.

49. 27 червня 2008 року прокуратура винесла постанову про відмову в порушенні кримінальної справи. 16 лютого 2009 року суд першої інстанції визнав, що заява про порушення кримінальної справи була необґрунтованою, оскільки винні особи, зокрема, співкамерники заявника були ідентифіковані та покарані. 19 березня 2009 року апеляційний суд Донецької області залишив без змін постанову суду першої інстанції, зазначивши, зокрема, що Ів. та К. заступили на чергування вже після нападів на заявника. 15 травня 2009 року Верховний Суд України відмовив у витребуванні матеріалів провадження за скаргою заявника у зв'язку з тим, що надана копія оскаржуваної постанови не була належним чином завірена печаткою суду. 22 липня 2009 року Верховний Суд України відмовив у витребуванні матеріалів провадження за скаргою заявника, підтвердивши, що його заяви про порушення кримінальної справи щодо Ів. та К. були необґрунтованими.

50. Заявник не пред'являв цивільний позов в цьому провадженні.

I. Провадження щодо скасування висновку експертизи від 17 червня 2003 року № 1531

51. У 2007 року заявник звернувся до суду першої інстанції з позовом щодо визнання висновку експертизи від 17 червня 2003 року недійсним, в якому як причину інвалідності було вказано «загальне захворювання» (див. вищевказаний пункт 13).

52. 4 квітня 2007 року суд першої інстанції відмовив в задоволенні його позову, зазначивши, що Положення про медико-соціальну експертизу передбачає лише чотири причини інвалідності, а саме трудове каліцтво, професійне захворювання, інвалідність з дитинства та загальне захворювання. Тілесні ушкодження, які були заподіяні заявнику в ізоляторі тимчасового тримання, експертиза правильно віднесла до групи «загальне захворювання».

53. 19 червня 2007 року апеляційний суд залишив без змін це рішення. 5 вересня 2007 року Верховний Суд України відмовив в задоволенні касаційної скарги заявника.

II. ВІДПОВІДНЕ НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО

54. Наступні положення українського законодавства, чинні станом на час подій у справі, стисло викладено в таких рішеннях:

а) положення Конституції України та Кримінально-процесуального кодексу України, які регулюють порядок порушення кримінальної справи на підставі тверджень щодо поганого поведіння — в рішенні у справі «*Козинець проти України*» (*Kozinets c. Ukraine*) (№ 75520/01, пункти 39–42, від 6 грудня 2007 року);

б) положення Закону України «Про прокуратуру» — в рішенні у справі «*Данкевич проти України*» (*Dankevitch c. Ukraine*) (ухвала щодо прийнятності від 25 травня 1999 року, № 40679/98);

с) стаття 367 Кримінального кодексу України стосовно службової недбалості — в рішенні у справі «*Кучерук проти України*» (*Koutcherouk c. Ukraine*) (№ 2570/04, пункт 63, CEDH 2007-X).

55. Крім того, відповідно до пункту 3 частини першої статті 49 Кримінального кодексу України для злочинів середньої тяжкості перебіг давності закінчується через п'ять років з дня, коли вони були вчинені.

56. Відповідно до частини другої статті 84 цього Кодексу особа, яка після вчинення злочину або постановлення вироку захворіла на іншу тяжку хворобу, що перешкоджає відбуванню покарання, може бути звільнена від покарання або від подальшого його відбування. При вирішенні цього питання суд враховує тяжкість вчиненого злочину, характер захворювання, особу засудженого та інші обставини справи.

57. Четверта частина цієї ж статті передбачає *inter alia*, що у разі одужання осіб, зазначених у частині другій цієї статті, вони повинні бути направлені для відбування покарання, якщо не закінчилися строки давності, передбачені статтями 49 або 80 цього Кодексу, або відсутні інші підстави для звільнення від покарання.

58. Відповідно до частини п'ятої статті 153 Кримінально-виконавчого кодексу України дострокове звільнення від відбування покарання проводиться у день надходження відповідних документів до пенітенціарної установи, а якщо документи одержані після закінчення робочого дня — у першій половині наступного дня.

59. Відповідно до частини п'ятої статті 154 цього Кодексу подання про звільнення від відбування покарання внаслідок іншої тяжкої хвороби надсилається до суду начальником установи виконання

покарань. Одночасно з поданням до суду надсилаються висновок спеціальної лікарської комісії й особова справа засудженого.

ПРАВО

I. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 3 КОНВЕНЦІЇ

60. Заявник скаржився на поведження, якому його було піддано під час тримання його в ІТТ. Він стверджував, що розслідування, проведене органами влади щодо зазначеного поведження, було неналежним. Заявник посилався на статтю 3 Конвенції та щодо останньої скарги на статтю 13 Конвенції.

Суд вважає, що скарга за статтею 13 Конвенції має бути досліджена в світлі процесуального аспекту статті 3 Конвенції (див. рішення від 6 грудня 2007 року у справі «Козинець проти України» (*Kozinets c. Ukraine*), № 75520/01, пункт 44). Відповідна стаття передбачає таке:

Стаття 3

«Нікого не може бути піддано катуванню або нелюдському чи такому, що принижує гідність, поведженню або покаранню».

A. Прийнятність

61. Уряд стверджував, що заявник не вичерпав національні засоби юридичного захисту. Суд вважає, що це питання пов'язане з суттю скарги та вирішує приєднати попереднє заперечення Уряду до розгляду по суті (див., *mutatis mutandis*, вищезгадане рішення у справі «Козинець проти України» (*Kozinets c. Ukraine*), пункт 48).

62. Суд вважає, що скарга заявника не є явно необґрунтованою у значенні підпункту «а» пункту 3 статті 35 Конвенції. Суд також зазначає, що вона не є неприйнятною з будь-яких інших підстав. Отже, вона оголошується прийнятною.

B. Суть

1. Доводи сторін

63. Уряд стверджує, що відповідні розслідування були ефективними, посиляючись, зокрема, на те, що кримінальна справа щодо співкамерників заявника в результаті призвела до їх покарання. Крім того, Уряд стверджує, що заявник не вичерпав національні засоби юридичного захисту, оскільки розслідування кримінальної справи щодо працівників міліції Ч. та П. триває. Таким чином, будь-яке

зауваження по суті, надане до постановлення остаточного рішення, буде передчасним.

64. Заявник підтримує свою скаргу. Він стверджує про надмірну тривалість розслідування щодо працівників міліції та те, що воно проводилось занадто пізно, також висловлюючи сумніви щодо його ефективності.

2. Оцінка Суду

65. Суд зазначає, що скарга заявника за статтею 3 Конвенції у цій справі порушує три різних питання, тісно пов'язаних між собою: по-перше, щодо покладення на органи влади держави-відповідача відповідальності за погане поводження з заявником; по-друге, щодо надання заявнику адекватної медичної допомоги у зв'язку з його тілесними ушкодженнями; по-третє, щодо ефективності розпочатого розслідування кримінальної справи за фактом поганого поводження.

а) Щодо тілесних ушкоджень, заподіяних заявнику, та відповідальності органів влади

66. Суд повторює, що стаття 3 Конвенції має розглядатись як одне з найважливіших положень Конвенції і як таке, що охороняє основні цінності демократичних суспільств, які входять до складу Ради Європи (див. рішення у справі «*Прітті проти Сполученого Королівства*» (*Pretty c. Royaume-Uni*), № 2346/02, пункт 49, CEDH 2002-III). На відміну від інших положень Конвенції, її формулювання є абсолютним без будь-яких винятків чи умов, і відповідно до статті 15 Конвенції не допускає можливості відступу від зобов'язань (див. рішення від 15 листопада 1996 року у справі «*Шахал проти Сполученого Королівства*» (*Chahal c. Royaume-Uni*), пункт 79, *Recueil* 1996-V).

67. Загалом, відповідальність за дії, заборонені статтею 3 Конвенції, покладається на Договірну Сторону лише тоді, коли вони вчинені особами, які виконують публічні функції. Проте, зобов'язання Високих Договірних Сторін за статтею 1 Конвенції гарантувати кожному, хто перебуває під їхньою юрисдикцією, права і свободи, передбачені Конвенцією, взяті у поєднанні з вимогами статті 3, означає, що вони повинні вживати належних заходів з метою недопущення катування або нелюдського чи такого, що принижує гідність, поводження або покарання стосовно вищевказаних осіб з боку приватних осіб (див. вищевказане рішення у справі *Прітті (Pretty)*, пункти 50 та 51).

68. У низці справ Суд доходив висновку про існування позитивного обов'язку держави забезпечувати захист від нелюдського та такого, що принижує гідність, поводження (див. рішення у справах «*З. та інші*

проти Сполученого Королівства» (Z et autres c. Royaume-Uni) [ВП], № 29392/95, пункт 73, CEDH 2001-V, «М. С. проти Болгарії» (M. C. c. Bulgarie), № 39272/98, пункт 149, CEDH 2003-XII).

69. Такий захист вимагає вжиття розумних та ефективних заходів з метою запобігання поганому поведженню, про яке органи влади знали чи повинні були знати (див. рішення від 12 жовтня 2006 року у справі «Мубіланзіла Майєка та Канікі Мітунга проти Бельгії» (*Mubilanzila Mayeka et Kaniki Mitunga c. Belgique*), № 13178/03, пункт 53). Зокрема, Суд встановив, що держава несе відповідальність за кожну особу, яка тримається під вартою, оскільки вона, перебуваючи під владою державних службовців, знаходиться у вразливому становищі і органи влади зобов'язані її захищати (див. рішення у справах «Берктай проти Туреччини» (*Berktau c. Turquie*), № 22493/93, пункт 167, від 1 березня 2001 року; «Альгур проти Туреччини» (*Algur c. Turquie*), № 32574/96, пункт 44, від 22 жовтня 2002 року). Проте, цей обов'язок необхідно тлумачити таким чином, щоб не накласти на органи влади непомірний або надмірний тягар (див., *mutatis mutandis*, рішення від 16 листопада 2000 року у справі «Танрібілір проти Туреччини» (*Tanribilir c. Turquie*), № 21422/93, пункт 71).

70. На думку Суду, а також з огляду на характер права, що охороняється статтею 3 Конвенції, для заявника достатньо показати, що органи влади не зробили всього, що розумно очікувалося від них, для запобігання реалізації реального та прямого ризику його фізичній недоторканності, про який вони знали чи повинні були знати. Мова йде про питання, відповідь на яке залежить від сукупності обставин справи, яка розглядається (див., *mutatis mutandis*, рішення у справі «Кінан проти Сполученого Королівства» (*Keenan c. Royaume-Uni*), № 27229/95, пункти 110–115, CEDH 2001-III).

71. Суд зазначає, що жодна зі сторін не заперечує той факт, що заявник отримав тілесні ушкодження під час досудового тримання його під вартою, тоді як він повністю перебував під контролем чергових працівників міліції та адміністрації ізолятора тимчасового тримання. Медичні висновки, надані практикуючими лікарями, підтверджують, зокрема, численність та тяжкість тілесних ушкоджень, заподіяних заявнику під час інциденту зі співкамерниками, які завдали йому ушкодження очей, гематоми на потилиці та грудній клітині, перелом носа і двох лівих ребер, забиту рану лівої підочномкової області, струс головного мозку, крововилив у праве око та проникаюче поранення лівого ока, що зрештою призвело до повної втрати заявником зору.

72. Суд вважає, що у цій справі мова йде про явно встановлені факти, які самі по собі є достатньо серйозними, щоб вважати дії, про які йдеться, нелюдським та таким, що принижує гідність,

поводженням, забороненим статтею 3 Конвенції (див. рішення у справі «Пантеа проти Румунії» (*Pantea c. Roumanie*), № 33343/96, пункт 185, CEDH 2003-VI (витяги)). Суд також зазначає, що таке поведження обтяжується численними обставинами (див. там само пункт 186). По-перше, один із співкамерників заявника — «Сова», який був неодноразово засудженим, страждав на психопатію збудливого типу, про що органи влади повинні були знати. Таким чином, спільне тримання з ним заявника мало високий рівень небезпеки, що мало призвести до посиленого нагляду за камерою. Суд дійшов висновку, що чергові працівники міліції Ч. та П. не втрутились для того, щоб вивести заявника з камери під час інциденту або припинити напади співкамерників щодо нього (див. там само пункт 194), тоді як бійка тривала щонайменше шість годин (див. пункт 10 вище). Зрештою, Суд також зазначає, що навіть після інциденту з двома співкамерниками чергові працівники міліції залишили заявника у тій же камері, де тримались його нападники (див. там само пункт 194).

73. За таких обставин Суд дійшов висновку, що органи влади не дотримались свого позитивного обов'язку захистити фізичну цілісність заявника в рамках їхнього обов'язку наглядати за особами, яких позбавлено свободи, та недопущення посягання на їх фізичну цілісність. Таким чином, держава є відповідальною за погане поведження з заявником під час тримання його під вартою, у зв'язку з чим було порушення статті 3 Конвенції.

в) Щодо медичного лікування

74. Суд повторює, що погане поведження підпадатиме під дію статті 3 Конвенції лише у разі досягнення певного мінімального рівня жорстокості. Оцінка цього мінімуму є відносною і залежить від усіх обставин справи, таких як тривалість поведження, його фізичні та психічні наслідки, а в деяких випадках мають враховуватися також стать, вік і стан здоров'я потерпілого (див. рішення у справі «МакГлінчі проти Сполученого Королівства» (*McGlinchey c. Royaume-Uni*), № 50390/99, пункт 45, CEDH 2003-V).

75. Суд посилається на основоположні принципи, які він встановив у своїй практиці стосовно нагляду за особою, яку позбавлено свободи, та її медичного лікування (див. рішення у справах «Кудла проти Польщі» (*Kudla c. Pologne*) [ВП], № 30210/96, пункт 94, CEDH 2000-XI, «Муїсель проти Франції» (*Mouisel c. France*), № 67263/01, пункти 38–40, CEDH 2002-IX, «Науменко проти України» (*Naumenko c. Ukraine*), № 42023/98, пункт 112, від 10 лютого 2004 року). Згідно з практикою Суду, порушення статті 3 Конвенції не може мати місце лише в зв'язку з погіршенням стану здоров'я заінтересованої особи, проте таке порушення може бути в зв'язку з неналежним наданням медичної

допомоги (див. рішення від 28 березня 2006 року у справі «*Мельник проти України*» (*Melnik c. Ukraine*), № 72286/01, пункти 104–106; вищевказане рішення у справі *Кінан (Keenan)*, пункти 110–115). Хоча статтю 3 Конвенції не можна тлумачити так, ніби вона покладає загальний обов'язок звільнити затриманого за станом здоров'я (див. нижче), вона все ж зобов'язує державу захищати фізичну цілісність осіб, позбавлених свободи, зокрема, надаючи їм необхідну медичну допомогу (див. рішення від 11 липня 2006 року у справі «*Рів'єр проти Франції*» (*Riviere c. France*), № 33834/03, пункт 62).

76. Хоча загальний обов'язок не можна тлумачити як обов'язок звільнити або перевести затриманого в цивільну лікарню (див. рішення від 15 січня 2004 року у справах «*Саккопулос проти Греції*» (*Sakkopoulos c. Grece*), № 61828/00, пункт 38; *Муїсель (Mouisel)*, вищевказане, пункт 40, «*Реджіані Мартініеллі проти Італії*» (*Reggiani Martinelli c. Italie*) (ухвала щодо прийнятності), № 22682/02), Суд не виключає, що за особливо тяжких обставин може виникнути ситуація, коли належне здійснення кримінального судочинства вимагає вжиття заходів гуманного характеру з метою усунення таких обставин (див. рішення від 15 січня 2004 року у справах «*Матенціо проти Франції*» (*Matencio c. France*), № 58749/00, пункт 76; *Саккопулос (Sakkopoulos)*, вищевказане, пункт 38).

77. Що стосується справи, яка розглядається, Суд зазначає, що заявник скаржиться на бездіяльність, затримки та несумлінність з боку органів державної влади щодо забезпечення належного медичного лікування (див., *mutatis mutandis*, вищевказане рішення у справі *Саккопулос (Sakkopoulos)*, пункт 41).

78. Суд бере до уваги доводи заявника, відповідно до яких непоправні наслідки для його здатності бачити були спричинені, головним чином, відсутністю своєчасного медичного втручання (див. вищевказаний пункт 36). У той же час, Суд зазначає, що у висновку експертизи від 4 червня 2003 року, який було процитовано в остаточному вирокі від 19 вересня 2007 року, вказувалось, що «навіть вчасне надання медичної допомоги окулістом відразу ж після отримання травми ока не могло гарантувати збереження зору на ліве око» (див. вищевказаний пункт 27). З іншого боку, Суд бере до уваги, що таке твердження варте визнання, хоч і непрямого, оскільки заявнику не було своєчасно надано медичну допомогу.

79. Таким чином, неможливо достовірно встановити, в якій мірі повна втрата заявником зору була спричинена затримкою в наданні медичного лікування і чи міг би він зберегти свій зір, якби йому було раніше надано медичну допомогу. Проте, Суд вважає, що ця проблема не є визначальною для вирішення питання про те, чи дотримались органи влади обов'язку, який на них покладено статтею 3,— захищати заявника від будь-якого поводження чи покарання, що суперечить

цьому положенню (див., *mutatis mutandis*, вищевказане рішення у справі *Кінан (Keenan)*, пункт 112). В цьому випадку Суд має визначити, чи зробили національні органи влади все, що від них розумно можна було очікувати, зокрема, чи дотримались вони загалом свого обов'язку захищати фізичну цілісність заявника, зокрема, шляхом надання належної медичної допомоги.

80. Суд зазначає, що в цьому випадку адміністрація ізолятора тимчасового тримання вийшла за межі покладеного обов'язку, вирішивши звільнити заявника через 48 годин після відповідних подій, щоб він міг самостійно дістатись до цивільної лікарні.

81. У той же час Суд зазначає, що інцидент, після якого заявнику було завдано численні тілесні ушкодження, мав місце з 19.00 год. 12 квітня 2003 року до 01.00 год. 13 квітня 2003 року. Заявник пройшов медичні обстеження не раніше, ніж після обіду цього ж дня, та близько 11.00 год. 14 квітня 2003 року. Двічі лікарі повідомляли працівників установи про тяжкий стан здоров'я заявника та про те, що йому була необхідна відповідна медична допомога. За цих обставин Суд вважає, що, беручи до уваги рекомендації лікарів щодо направлення заявника до лікарні (див. вище пункт 11), подбати про тілесні ушкодження заявника можливо було лише за межами установи. Однак заявник зміг отримати таку медичну допомогу лише із значною затримкою, а саме опівночі 14 квітня 2003 року, що є більше, ніж через 48 годин після інциденту, коли до лікарні його доправили батьки. У світлі обставин цієї справи затримка і ухилення від надання в найкоротший строк заявнику допомоги, яка б відповідала його потребам, становлять незабезпечення медичною допомогою.

82. Суд вважає, що національні органи влади не відреагували належним чином на серйозні проблеми зі здоров'ям заявника і, таким чином, заявника було піддано нелюдському та такому, що принижує гідність, поводженню, забороненому статтею 3 Конвенції.

83. Отже, у цій справі було порушення цього положення.

с) Щодо адекватності розслідувань, проведених національними органами влади

і. Загальні принципи

84. Стаття 3 Конвенції передбачає позитивний обов'язок проводити офіційне розслідування (див. рішення від 28 жовтня 1998 року у справі *«Ассенов та інші проти Болгарії» (Assenov et autres c. Bulgarie)*, *Recueil* 1998-VIII, пункт 102). Такий позитивний обов'язок не може в принципі обмежуватись справами щодо поганого поводження з боку представників держави (див. вищевказане рішення у справі *М. С. (M. C.)*, пункт 151).

Лише сумлінне, швидке та незалежне розслідування відповідає принципам, встановленим практикою Суду (див. рішення від 26 січня 2006 року у справі «*Михеєв проти Росії*» (*Mikheïev c. Russie*), № 77617/01, пункти 108–110) щодо забезпечення покарання представників держави, які порушують заборону, передбачену статтею 3 Конвенції (див. вищевказане рішення у справі *Ассенов та інші* (*Assenov et autres*), пункт 102).

85. Таким чином, органи влади зобов'язані реагувати, як тільки було подано офіційну скаргу. Навіть коли скаргу не було належним чином сформульовано, необхідно проводити розслідування, якщо є достатньо чіткі відомості для того, щоб припустити, що було допущено катування чи погане поводження. З цього контексту випливає вимога негайності і сумлінності розслідування. Негайне реагування органів влади при розслідуванні скарг на погане поводження можна, загалом, вважати неодмінною умовою підтримання громадської довіри до принципу законності та запобігання проявів будь-якої таємної змови щодо незаконних дій або проявів терпимості до таких дій. Прояви терпимості органів влади до таких дій можуть тільки підірвати довіру суспільства до принципу законності права і його віру у належність до правової держави (див. рішення у справах «*Бати та інші проти Турції*» (*Bat? et autres c. Turquie*), №№ 33097/96 та 57834/00, пункт 136, CEDH 2004-IV (витяги), «*Абдулсамет Яман проти Туреччини*» (*Abdulsamet Yaman c. Turquie*), № 32446/96, пункт 60, від 2 листопада 2004 року, та, *mutatis mutandis*, «*Пол та Одрі Едвардс проти Об'єднаного Королівства*» (*Paul et Audrey Edwards c. Royaume-Uni*), № 46477/99, пункт 72, CEDH 2002-II).

ii. Застосування цих принципів до справи, яка розглядається

86. Щодо справи, яка розглядається, Суд зазначає, що дослідженню підлягають три розслідування.

87. Кримінальну справу щодо співкамерників заявника, які заподіяли йому тілесні ушкодження, було порушено лише 15 травня 2003 року, тобто не раніше, ніж через місяць після інциденту. Її розслідування тривало близько чотирьох років та п'яти місяців (див. вищевказані пункти 27–36), тоді як відповідні органи влади з самого початку володіли суттєвими та достатніми доказами.

88. Стосовно кримінальної справи щодо працівників міліції Суд зазначає, що національні органи влади не бездіяли, коли зіткнулися з серйозними твердженнями про погане поводження у справі заявника. Проте, цього не достатньо, щоб звільнити їх від відповідальності за статтею 3 Конвенції в її процесуальному аспекті (див. вищевказане рішення у справі *Пантеа* (*Pantea*), пункт 210). Щодо цього Суд

нагадує, що відповідні органи влади не повинні недооцінювати важливість сигналу, який вони дають як усім зацікавленим особам, так і загалу, коли вони вирішують, чи починати розслідування дій представників держави, щодо яких є підозри у поводженні, що суперечить статті 3 Конвенції. Зокрема, Суд вважає, що ні за яких обставин не повинно складатись враження, що вони готові дозволити, аби таке поводження залишилося безкарним (див. рішення у справі «Егмез проти Кіпру» (*Egmez c. Chypre*), № 30873/96, пункт 71, CEDH 2000-XII).

89. У цій справі Суд зазначає, що мати заявника звернулась із заявою про порушення кримінальної справи щодо чергових працівників міліції Ч. та П. через півтора місяці після інциденту. Тричі було відмовлено в порушенні кримінальної справи до того, як приблизно через чотири роки та вісім місяців справу було нарешті порушено. Працівники міліції постали перед судом не раніше, ніж через п'ять років та п'ять місяців після їх ідентифікації. В порушенні кримінальної справи неодноразово відмовляли; постанови про відмову в порушенні кримінальної справи тричі скасовувались в судовому порядку у зв'язку з суперечностями, безпідставністю та немотивованістю, а також необхідністю проведення додаткової перевірки (див. вищевказані пункти 39–46). З дня, коли мав місце інцидент, загальна тривалість провадження становила шість років та три місяці, що не відповідає вимозі швидкості. Хоча працівників міліції Ч. та П. було визнано винними в поганому поводженні, якому було підданно заявника, вони не понесли жодного реального покарання у зв'язку з закінченням строку давності притягнення до кримінальної відповідальності. Крім того, суди відмовили в задоволенні скарги заявника на постанову про відмову в порушенні кримінальної справи щодо чергових працівників міліції Ів. та К., і це аж через шість років та один місяць з дня, коли мав місце інцидент (див. вищевказані пункти 48–49).

90. Крім того, Суд нагадує, що з самого початку оскаржуваного інциденту заявник стикався з повною байдужістю з боку відповідних органів влади; чергові працівники міліції відмовились від втручання під час події і без будь-якої належної причини не застосували до нападників закон.

91. Розглянувши всі матеріали, які були надані, Суд доходить висновку, що у цій справі українські органи влади не дотримались свого позитивного обов'язку за статтею 3 Конвенції в її процесуальному аспекті. Таким чином, у цій справі мало місце порушення цього положення. Відповідно попереднє заперечення Уряду має бути відхилено (див. вищевказаний пункт 61).

II. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 5 КОНВЕНЦІЇ

92. Не посилаючись на будь-яку статтю Конвенції, заявник скаржиться на незаконність тримання його під вартою з 15 квітня 2005 року, дати постановлення остаточного рішення щодо дострокового звільнення від відбування покарання, до 29 квітня 2005 року, коли його було фактично звільнено.

Суд вважає, що ця скарга має розглядатися за пунктом 1 статті 5 Конвенції, який передбачає таке:

Стаття 5

«1. Кожен має право на свободу та особисту недоторканність. Нікого не може бути позбавлено свободи, крім таких випадків і відповідно до процедури, встановленої законом».

А. Прийнятність

93. Суд доходить висновку, що ця скарга не є явно необґрунтованою у значенні підпункту «а» пункту 3 статті 35 Конвенції. Він також зазначає, що вона не є неприйнятною з будь-яких інших підстав. Отже, вона має бути визнана прийнятною.

В. Суть

1. Доводи сторін

94. Уряд посилається на частину п'яту статті 153 Кримінально-виконавчого кодексу України, відповідно до якої дострокове звільнення від відбування покарання проводиться у день надходження відповідних документів до пенітенціарної установи. Уряд надав копію реєстру вхідної кореспонденції, яка підтверджує надходження ухвали про звільнення саме 29 квітня 2005 року. Таким чином, за твердженням Уряду, ув'язнення заявника протягом відповідного періоду було законним, оскільки його було звільнено у той самий день, коли ухвала про звільнення від 15 квітня 2005 року надійшла до пенітенціарної установи. Відтак, затримка в звільненні заявника була виправдана необхідністю виконання адміністративних формальностей, зокрема, направленням ухвали до виправної колонії.

95. Заявник підтримує свою скаргу.

2. Оцінка Суду

96. Суд нагадує, що стаття 5 Конвенції гарантує основоположне право на свободу та недоторканність. Це право є найважливішим у «демократичному суспільстві» у розумінні Конвенції (див. рішення у справах «де Вільде, Оомс і Версип проти Бельгії» (*De Wilde, Ooms and*

Versyp v. Belgium), від 18 червня 1971 року, пункт 65, Серія А № 12, та «*Вінтерверп проти Нідерландів*» (*Winterwerp v. the Netherlands*), від 24 жовтня 1979 року, пункт 37, Серія А № 33). Кожен має право на захист цього права, що означає не бути позбавленим або не мати продовження позбавлення свободи (див. рішення від 2 березня 1987 року у справі «*Вікс проти Сполученого Королівства*» (*Weeks v. the United Kingdom*), пункт 40, Серія А № 114), крім випадків, коли таке позбавлення відбувається за умов, встановлених у пункті 1 статті 5 Конвенції. Цей перелік винятків є вичерпним (див. рішення у справах «*Куїнн проти Франції*» (*Quinn c. France*), від 22 березня 1995 року, пункт 42, Серія А № 311, та «*Лабіта проти Італії*» (*Labita c. Italie*) [ВП], № 26772/95, пункт 170, CEDH 2000-IV), і лише вузьке тлумачення цих винятків відповідає цілям та предмету цього положення (див. рішення у справах «*Енгель та інші проти Нідерландів*» (*Engel et autres c. Pays-Bas*), від 8 червня 1976 року, пункт 58, Серія А № 22, та «*Амур проти Франції*» (*Amuur v. France*), від 25 червня 1996 року, Recueil 1996-III, пункт 42; «*Лабіта проти Італії*» (*Labita v. Italy*) [ВП], № 26772/95, пункт 170, CEDH 2000-IV, та «*Ассанідзе проти Грузії*» (*Assanidze v. Georgia*), [ВП], № 74503/04, пункт 170, ECHR 2004-II).

97. Суд також повторює, що вжиті у статті 5 Конвенції вирази «законний» та «відповідно до процедури, встановленої законом» за своєю суттю відсилають до національного законодавства, а також при необхідності до інших юридичних норм, які застосовні до заінтересованої особи, включаючи й ті норми, що передбачені міжнародним правом. У будь-якому випадку вона встановлює обов'язок додержуватись матеріальних і процесуальних норм, але, до того ж, вона вимагає дотримання цілі статті 5 Конвенції, яка полягає у недопущенні того, щоб особа позбавлялась свободи у свавільний спосіб (див. рішення у справах «*Ілашку та інші проти Молдови та Росії*» (*Ilascu et autres c. Moldova et Russie*) [ВП], № 8787/99, пункт 461, CEDH 2004-VII, *Ассанідзе* (*Assanidze*), вищевказане, пункт 171, CEDH 2004-II, «*Мак Кей проти Об'єднаного Королівства*» (*McKay c. Royaume-Uni*) [ВП], № 543/03, 30, CEDH 2006-X).

98. Суд наголошує, що коли йдеться про позбавлення свободи, надзвичайно важливою умовою є забезпечення загального принципу юридичної визначеності. Отже, важливо, щоб умови, за яких відповідно до національного законодавства та/або міжнародного права здійснюється позбавлення свободи, були чітко сформульовані і щоб застосування цього закону було передбачуваним в тій мірі, щоб він відповідав критерію «законності», передбаченому Конвенцією, що вимагає, щоб все законодавство було сформульовано з достатньою чіткістю для запобігання будь-якого ризику свавілля та надання

можливості особі — при потребі за допомогою одержання відповідної консультації — передбачити достатньою за даними обставинами мірою наслідки, до яких може призвести дана дія (див. рішення у справах «*Стіл та інші проти Сполученого Королівства*» (*Steel and Others v. United Kingdom*), від 23 вересня 1998 року, пункт 54, Recueil 1998-VII, *Барановський* (*Baranowski*), вищевказане, пункти 50–52, та «*Жечіус проти Литви*» (*Jecius c. Lituanie*), № 34578/97, пункт 56, CEDH 2000-IX).

99. У цій справі заявника було звільнено від покарання у виді позбавлення волі. Відповідно до медичного висновку від 9 листопада 2004 року заявник, втративши повністю зір, міг скористатись можливістю бути звільненим від подальшого відбування покарання відповідно до частини другої статті 84 Кримінального кодексу України. Ухвалою від 15 квітня 2005 року апеляційний суд встановив, що він дійсно має це право.

100. Стосовно звільнення від подальшого відбування покарання, то відповідно до українського законодавства такий стан здоров'я заявника, який було констатовано експертами, дозволяв йому скористатись цією можливістю. Хоча ця можливість залежала від розсуду національних судів, її було надано і заявник мав право бути звільненим. Той факт, що обвинувальний вирок залишався чинним і що звільнення від подальшого відбування покарання могло бути скасовано у разі покращення стану здоров'я заявника, жодним чином не впливає на наявність цього права.

101. Суд зазначає, що звільнення заявника могло мати місце лише в день надходження відповідних документів до пенітенціарної установи, як це передбачено частиною п'ятою статті 153 Кримінально-виконавчого кодексу України. У цій справі ухвала апеляційного суду Дніпропетровської області від 15 квітня 2005 року надійшла до Софіївської виправної колонії № 45 Дніпропетровської області лише 29 квітня 2005 року, хоча вона знаходиться близько 110 км від м. Дніпропетровська (див. вищевказаний пункт 21). Суд визнає, що певна затримка у виконанні рішення про звільнення з-під варті є нормальною та часто неминучою. Проте, національні органи влади повинні намагатись звести її до мінімуму (див. рішення від 1 липня 1997 року у справі «*Джулія Мандзоні проти Італії*» (*Giulia Manzoni c. Italie*), Recueil 1997-IV, пункт 25), адміністративні формальності щодо звільнення можуть виправдати затримку лише в декілька годин (див. рішення від 6 березня 2007 року у справі «*Гебура проти Польщі*» (*Gebura c. Pologne*), № 63131/00, пункт 34).

102. Суд зазначає, що українське законодавство не встановлює жодного строку для повідомлення про рішення щодо звільнення від подальшого відбування покарання, не зазначаючи жодним чином про те, що адміністративні формальності мають бути виконані без

затримки (*a contrario*, див. рішення у справі *Гебура (Gebura)*, пункт 35), таким чином залишаючи національним органам влади повну свободу дій. Посилаючись на це законодавство, Уряд стверджує, що тримання заявника під вартою під час постановлення ухвали апеляційного суду та повідомлення про неї колонію відповідало закону. Проте Суд, який повинен бути особливо уважним при розгляді скарг стосовно затримок звільнення осіб, які тримаються під вартою, не може прийняти цей довід. Як вже було зазначено Судом, основною метою статті 5 Конвенції є запобігання будь-якого ризику свавілля, важливо, щоб умови, за яких здійснюється позбавлення свободи, були чітко сформульовані і щоб закон був достатньо чітким, а його застосування було передбачуваним. З цієї точки зору українське законодавство не відповідає вимогам Конвенції.

103. Проте, Суд не вважає за необхідне детально розглядати питання якості українського законодавства в контексті цієї справи. Достатньо дійти висновку, що адміністративні формальності стосовно звільнення заявника могли бути та мали бути здійснені швидше. Стосовно цього Суд наголошує, що фундаментальна важливість права на свободу покладає на органи влади обов'язок усунути організаційні недоліки, відповідальність за які покладається на державу, що ризикує створити підстави для невиправданого позбавлення свободи. У цій справі Суд вважає, що адміністративні формальності стосовно звільнення заявника не були зведені до мінімуму, як цього вимагає відповідна практика.

104. Таким чином, у цій справі було порушення пункту 1 статті 5 Конвенції.

III. ІНШІ СТВЕРДЖУВАНІ ПОРУШЕННЯ КОНВЕНЦІЇ

105. Посилаючись на пункт 1 статті 6 Конвенції, заявник скаржиться на порушення його права на справедливий судовий розгляд. Він також скаржиться на те, що національні суди призначили йому покарання у виді позбавлення волі строком на сім років, не врахувавши його інвалідність, яка виникла в результаті завдання йому ушкодження ока на стадії досудового слідства. Заявник скаржиться, що обвинувальним вироком його засудили за вчинення злочину, щодо якого на початку провадження обвинувачення не пред'являли.

106. Заявник стверджує, що відмова змінити причину його інвалідності, яка зазначена у висновку медико-соціальної експертизи від 17 червня 2003 року № 1531 (див. вищевказані пункти 51–53), позбавляє його можливості звернутись до ізолятора тимчасового тримання з позовом про відшкодування шкоди, завданої його здоров'ю.

107. Заявник також посилається на статті 2 і 3 Конвенції та статтю 4 Протоколу № 7 до Конвенції, не зазначаючи, в чому саме полягало їх порушення.

108. Стосовно цих скарг у світлі всіх наявних матеріалів та настільки, наскільки вони охоплювалися його компетенцією, Суд дійшов висновку про відсутність будь-яких ознак порушень прав і свобод, передбачених цими положеннями.

109. Відповідно Суд вважає, що ці скарги є явно необґрунтованими у значенні підпункту «а» пункту 3 статті 35 Конвенції і мають бути визнані неприйнятними відповідно до пункту 4 статті 35 Конвенції.

IV. ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТІ 41 КОНВЕНЦІЇ

110. Стаття 41 Конвенції передбачає:

« Якщо Суд визнає факт порушення Конвенції або протоколів до неї і якщо внутрішнє право відповідної Високої Договірної Сторони передбачає лише часткове відшкодування, Суд, у разі необхідності, надає потерпілій стороні справедливу сатисфакцію».

A. Шкода

111. Заявник вимагає відшкодування матеріальної шкоди у сумі 1899,38 грн (185 євро), що є його витратами на медичне лікування, та у сумі 320,01 грн (31 євро), що є його транспортними витратами.

112. Заявник вимагає 500 000 євро відшкодування моральної шкоди. Заявник також вимагає 500 000 євро, як він стверджує, для запобігання та усунення наслідків стверджуваних порушень Конвенції.

113. Уряд піддає сумніву стверджувану матеріальну шкоду та вважає вимоги про відшкодування моральної шкоди надмірними.

114. Суд вважає, що заявник, безперечно, зазнав моральної та матеріальної шкоди, яка не може бути відшкодована самим лише визнанням Судом наявності у цій справі порушень. Беручи до уваги тяжкість та кількість порушень, встановлених у цій справі, та керуючись принципом справедливості, як цього вимагає стаття 41 Конвенції, Суд вважає, що сума у розмірі 21 000 євро є справедливим відшкодуванням всієї завданої шкоди.

B. Судові та інші витрати

115. Заявник вимагав 2500 грн (244 євро) компенсації витрат на юридичну допомогу, надану під час проваджень в національних судах; 94 грн (9 євро) — на харчування під час його лікування; 55,19

грн (5 євро) — на бандеролі та листи, які були надіслані заявнику у виправну колонію; 80 грн (8 євро) — на телефонні розмови, 161 грн (16 євро) — на канцелярське приладдя та 60 грн (6 євро) — на ксерокопіювання.

Уряд стверджував, що ці вимоги є необґрунтованими.

116. Відповідно до практики Суду заявник має право на компенсацію судових витрат, якщо буде доведено, що такі витрати були фактичними і неминучими, а їх розмір — обґрунтованим. У справі, яка розглядається, Суд, беручи до уваги наявні матеріали та вищевказані критерії, вважає обґрунтованим присудити заявнику 30 євро як компенсацію витрат, понесених під час провадження в Суді.

С. Пеня

117. Суд вважає, що пеня в разі несвоечасної виплати має визначатися на підставі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку плюс три відсоткові пункти.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

1. *Оголошує* скарги заявника за статтями 3, 5 та 13 Конвенції прийнятними, а решту скарг у заяві — неприйнятними.

2. *Приєднує* попереднє заперечення Уряду щодо стверджуваного порушення статті 3 Конвенції до розгляду по суті та постановляє, що немає необхідності його розглядати окремо.

3. *Постановляє*, що у цій справі мало місце порушення статті 3 Конвенції у зв'язку з поганим поведінням, якому було піддано заявника під час тримання його під вартою.

4. *Постановляє*, що у цій справі мало місце порушення статті 3 Конвенції у зв'язку з відсутністю адекватного та належного лікування.

5. *Постановляє*, що у цій справі мало місце порушення статті 3 Конвенції в процесуальному аспекті.

6. *Постановляє*, що у цій справі мало місце порушення пункту 1 статті 5 Конвенції у зв'язку із затримкою звільнення заявника з-під варти.

7. *Постановляє*, що у цій справі немає необхідності розглядати окремо скаргу за статтею 13 Конвенції.

8. *Постановляє*, що:

(а) упродовж трьох місяців від дня, коли це рішення стане остаточним відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції, держава-відповідач має виплатити заявнику 21 000 (двадцять одну тисячу) євро відшкодування моральної шкоди з урахуванням будь-якого податку, який може бути стягнуто із зазначеної суми; ця сума має бути

конвертована в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу;

(b) упродовж того ж самого тримісячного строку держава-відповідач має виплатити заявнику 30 (тридцять) євро компенсації судових витрат з урахуванням будь-якого податку, який може бути стягнуто із зазначеної суми; ця сума має бути конвертована в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу;

(c) зі спливом зазначеного тримісячного строку і до остаточного розрахунку на цю суму нараховуватиметься простий відсоток (*simple interest*) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, плюс три відсоткові пункти.

9. Відхиляє решту вимог заявника щодо справедливої сатисфакції.

Вчинено французькою мовою та повідомлено письмово 8 вересня 2011 року відповідно до пунктів 2 та 3 правила 77 Регламенту Суду.

Клаудія ВЕСТЕРДІК
Секретар

Дін ШПІЛЬМАНН
Голова

Відповідно до пункту 2 статті 45 Конвенції та пункту 2 правила 74 Регламенту Суду до цього рішення додається окрема думка судді Юдківської (Yudkivska).

Д. Ш. (D. S.)
К. В. (C. W.)

ОКРЕМА ДУМКА СУДДІ ЮДКІВСЬКОЇ (Переклад)

Я цілком погоджуюсь із висновками та обґрунтуванням палати щодо порушення у цій справі статті 3 Конвенції, яке є очевидним.

Я також проголосувала, хоч і після серйозних сумнівів, що у цій справі мало місце порушення статті 5 Конвенції. Мої сумніви стосувались, на мій погляд, досить важливого питання, а саме, з якого моменту відповідний виняток з загального права на свободу, передбачений підпунктом «а» пункту 1 статті 5 Конвенції, більше не застосовувався за обставин цієї справи.

13 лютого 2004 року заявника було засуджено до тривалого покарання у вигляді позбавлення волі, позбавлення його свободи з цієї дати підпадає під застосування підпункту «а» пункту 1 статті 5. Приблизно через рік суд постановив звільнити його від подальшого відбування покарання у зв'язку зі станом його здоров'я. Таким чином, мова йшла не про право на свободу заінтересованої особи, а про привілей, який було надано йому державою. Оскільки Конвенцією не гарантується таке право на дострокове звільнення, державі дозволяється встановлювати або не встановлювати такий привілей і визначати умови і порядок його надання.

Важливо нагадати, що суддя постановив не негайне звільнення заявника, а подальше. Що потрібно розуміти під цим? Відповідь законодавця дуже чітка: особа в такій ситуації має бути звільнена у день надходження відповідних документів до його пенітенціарної установи (стаття 153 Кримінально-виконавчого кодексу України). Таким чином, в розумінні статті 5 заінтересована особа трималась під вартою та була звільнена відповідно до закону.

Крім того, відповідно до частини четвертої статті 84 Кримінального кодексу України заявник у разі свого одужання продовжив би відбувати покарання (якщо не закінчився б строк давності) і вже відбутий строк, включаючи відповідні два тижні, був би зарахований до загального строку покарання. На відміну від більшості суддів, я вважаю, що цей момент є дуже важливим, оскільки він вказує на те, що тримання заявника під вартою під час оскаржуваного періоду все ще підпадає під застосування підпункту «а» пункту 1 статті 5.

Палата вирішила не досліджувати національне законодавство щодо цього, а зосередитись на адміністративних формальностях (див. пункт 103 рішення), щоб дійти висновку, що заявник мав бути звільненим у більш короткий строк, ніж два тижні. Я не можу погодитись з таким обґрунтуванням, і я не впевнена, що, беручи до уваги реальну ситуацію в Україні з усіма існуючими труднощами матеріально-технічного забезпечення, саме затримка в чотирнадцять днів є явно непропорційною. Не слід забувати, що ув'язнення заявника

все ще юридично ґрунтувалось на вироку, і ця затримка не могла би бути поглинута новим позбавленням свободи. Проте, я охоче визнаю, що більш тривала затримка могла б дійсно призвести до проблеми за статтею 5.

Отже, на мою думку, саме законодавство створює проблему, оскільки воно не передбачає участі засудженого в судовому засіданні під час дебатів з цього важливого питання, хоча вирішується питання його свободи, і таким чином позбавляє його можливості бути звільненим на цій стадії. Законодавство також не встановлює розумний строк для повідомлення адміністрації пенітенціарної установи про відповідні судові рішення, який би дозволив запобігти свавільному або несумлінному поводженню, що створює ризик надмірної затримки при звільненні на свободу.

Суд неодноразово наголошував, що «важливо, щоб умови, за яких відповідно до національного законодавства здійснюється позбавлення свободи, були чітко сформульовані і щоб застосування цього закону було передбачуваним в тій мірі, щоб він відповідав критерію «законності», передбаченому Конвенцією, що вимагає, щоб все законодавство було сформульовано з достатньою чіткістю (див. рішення у справах «Жечіус проти Литви» (*Jecius c. Lituanie*), № 34578/97, пункт 56, CEDH 2000-IX, та «Барановський проти Польщі» (*Baranowski c. Pologne*), № 28358/95, пункти 50–52, CEDH 2000 III).

Відповідне законодавство не було явно передбачуваним у своєму застосуванні, я проголосувала за встановлення порушення статті 5 щодо цього.